

OPRAWIĆ (120) *vb pf*

o oraz a jasne.

inf oprawić (39). ◇ *fut* 2 sg oprawisz (3). ◇ 3 sg oprawi (7). ◇ 1 pl oprawimy (1). ◇ 3 pl oprawią (1). ◇ *praet* 1 sg m -m oprawił (1). ◇ 3 sg m oprawił (34). *f* oprawiła (1). ◇ 1 pl m pers -m oprawili (1). ◇ 3 pl m pers oprawili (16). ◇ *plusq* 3 sg m był oprawił (3). ◇ *imp* 2 sg opraw (1). ◇ *con* 3 sg m by oprawił (3). ◇ 3 pl m pers by oprawili (1). ◇ *impers* oprawi(o)no (2). ◇ *con* by oprawi(o)no (2). ◇ *part praet act* oprawiwszy (4).

SI stp, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w.

1. Naprawić, poprawić, wzmocnić, odnowić; *munire Vulg, PolAnt; aedificare, fortificare, reparare PolAnt; interpolare Mącz (43) : BibRadz Iudith 18/28; BielKron 163, 178v; Mącz 172d; Ták že théž kiedy kędy co zgnije w čás oprawić: ábowiém nie rzkaç drzewiáné/ ále mury kiedy ich nie przykryie/ wniwécz fye obracáią. Strum Q4.*

oprawić czego (4): ZapWar 1507 nr 1980; RejZwierz 138; Thego czáfu kiedy niewola przypędziłá Kráková od Kleparzá opráwili Krákowcy Ráyce/ ták wálow iáko murow y wiež. BielKron 399v; Ná Zimę piecow zewnátrz opráwić kędy trzebá: gliny též ná prozne mieyscá przyczynić dáć/ dla popráwy piecow/ kominow/ y inšnych potrzeb GostGosp 66.

oprawić co (32): LibLeg 11/13; Bo on raczył okrąg śwíátá ták mocnie tu opráwić/ Aby fie ni w czym nie zruflzył LubPs V5v; y wyczyścił dom w kthorym były bálwany/ thož [...] poštánowił w nim męže ktorzyby zakon Boży czynili á pełnili/ y opráwił ij Leop 1.Mach 13/48; BibRadz, I 238d marg, 2.Par 24 arg, 32/5; Opráwił tedy Neemiałz mury Ierozolimłkie/ gdzye było potrzebá forty y ine obrony BielKron 96v, 90 [2 r.], 97, 149, 163 [2 r.] (15); BudBib c3 [2 r.], 1.Mach 9/52, 12/37; Strum M; CzechRozm 80v; SkarŻyw 497; y zaráz miáłto y zamek Płock od Litwy ípalony znowu opráwił/ przekopámi y wálemi otoczył y obwárował StryjKron 335; ZapKościer 1584/51; BielSjem 17; SarnStat 1029.

oprawić czego (po przeczeniu) (1): Lecž áž do dwudziéłtego y trzeciégo roku krolá Iehoafzá nie opráwili ofiárownicy (žadney) rospádliny (onego) domu. BudBib 4.Reg 12/6.

W charakterystycznych połączeniach: oprawić dobrze (3), mocnie (3), ochędożnie. w czas, zasię (2), znamienicie, znowu (5).

Szeregi: [»obmurować a oprawić«: obmurował též á opráwił y miáłthá w Zydowłtwie [et muniuit civitates Iudeae] Leop 1.Mach 14/33.]

[»oprawić a obwarować«: Tedy oni ífedłfy/ opráwili á obwárowáli grob [munierunt sepulcrum]: zápieczętowawłzy kámién/ y ofádziwłzy ftražą. Leop Matth 27/66.]

»oprawić i ochędożyć« (3): ciáło Krolá Olbráchtá [...] pochowano poczciwie w káplicy S. Ianá Ewángielifty ná práwey ítronie kościołá/ ktorą káplicę iego mátká krolowa Elžbietá dáłá opráwić y ochędożyć BielKron 400v, 90, 399v.

»oprawić a (i) osadzić« (2): LibLeg 11/13; též był klałztor murowány kthory opráwił y ofádził ítrzelbą [...] íkąd czynił Ferdynándowi krolowi Rzymłkiemu ízkody. BielKron 308v.

»oprawić i obronę postanowić« (1): przywiódł miełzcžány zálię do Rzymá ktorzy fie byli rozbiegli/ přetko miáłto opráwili y obronę poštánowili. BielKron 163.

2. *Ufortyfikować, obwarować, stworzyć możliwości obrony; aedificare murum, firmare, fortificare, innovare PolAnt [co] (16)* : wiechali do Betbázyn ktore ieft ná pułzczy/ y pobudował mury około niego poborzone/ y mocnie ie oprawił. *BibRadz 1.Mach 9/62, 2.Par 32/5*; Vmyślił thedy miáfto Illium oprawić/ áby był bełpieczen od nieprzyaciół [...]. Oprawił miáfto/ mury drugiemu obtoczył á drugich podnioł/ w okrąg trzy dni chodu. *BielKron 55*; Ten wyłep [*Rodys*] ofiedli byli Rycerze Bożogrobłcy/ y ochędożnie oprawili/ obronę dobrą vczyniwłzy. *BielKron 269v, 55*; Tákże Agezilaus Lácedemoński krol gdy pánowie prołili áby Spárte dał oprawić/ kazał wyniść włzytkim Spárthánom przed miáfto we zbroi/ y vkazał ie pánom onym łwoim/ powiedáiąc im: ázafz to nie łá mocne mury *RejZwierc 45v, 45*; Ten ludu łwego pilnie przełstrzegał od vpadku/ y miáfto oprawił dla oblężenia. *BudBib Eccli 50/4*.

oprawić czym (6): *BibRadz 1.Mach 1/35; BielKron 48v, 103*; Potym miáfto Dawidowe oprawili murem wielkim y mocnym *BudBib 1.Mach 1/35, 1.Mach 9/50, 12/38*.

W charakterystycznych połączeniach: miasto oprawić (8); mocnie (mocno) oprawić (4).

Szeregi: »osieść i oprawić« (1): Tego czáfu Bożogrobłcy Rycerze ofiedli wyłep Rodys y oprawili/ s ktorego wiele łzkody Turkom y Sárácenom Ierozolimłkim czynili. *BielKron 185v*.

»wystawić i oprawić« (1): [*Ozyjasz*] mury y wieże miáftá Ieruzálem zálię wyłtawił y oprawił *BielKron 87v*.

3. *Wykonać prace przy hodowli zwierząt lub roślin [co] (1)* : Bo iako łie drzewkam przydawa: iakie z ziemie wyrołftá krzywe albo prołte/ tęż połstawę gdy gich nie oprawiá: y łtare miewaiá. *FalZioł V 35*.

4. *Zrobić opatrunek (2)* :

Zwrot: »oprawić ranę« [*szyk zmienny*] (2): *RejPos 309v*; On rániony vciekl zarázem do bálwierzá/ żeby łobie ránę dał oprawić [*vulneris obligandi causa*]. *ModrzBaz 31*.

Szereg: »oprawić a opatrzyć« (1): on nie minie nigdy ciebye z miłofierdzyem łwoim/ á záwiáże/ záháwtuie/ y włzytkimi potrzebámi oprawi á opátrzy ty márne rány thego nędznego á thák zránionego łumnienia twego *RejPos 309v*.

W przeni (1) : *RejPos 309v cf Szereg*.

5. *Umocować w czymś, dać jakąś ramę, pokryć czymś dla ozdoby lub ochrony; exstruere, implectare, operire, texere PolAnt [w tym: co (14)] (18)* : y vprołił łobie v mátki y oycá/ iłz mu dáli pięknie nápiłać/ y kołztownie oprawić Ewángeliá S. *SkarŻyw 133*.

oprawić czym (14): PAni pilnie ná czápkę z zaponką pátrzáłá/ Ten rzekł/ ieft záwięzenie do niey był widziáłá. Páni rzekłá/ á coż tám ofobnego będzie/ Ten rzekł iż białym łmálcem oprawiono włzędzie. *RejFig Bb3v*; Náđ to oprawił Dom/ tramy/ podwoie/ łciány/ y drzwi iego złotem/ dáwłzy wyryc Cherubiny ná łciánách. *BibRadz 2.Par 3/7, Ex 28/17, 3.Reg 6/20, 22, 28, 30 (12)*; łámego potym Kures Pieczynigow Kłiążę zábił potáiemnie/ á z iego głowy kołci/ czáłzę vczynił oprawiłwłzy złotem ku piću *BielKron 427v*.

oprawić w co (2): dobyłwłzy grobu Skánderbegowego/ [*Turcy*] wybráli włzythki kołci łniego/ y wydzieráli ie łobie/ ktory iákiego kęłá moł dołtác/ oprawił łobie w Złoto álbo w Srebro *BielKron 258v, 344*.

Zwrot: »opravić po macedońsku« (1): kiedy Dárius/ rok przed tym/ niż potkę miał z wielkim Alexándrem krolem Mácedońfkim/ Ízábłę Íwoię Perfiáńfką dał opravić po Mácedońfku *GórnDworz* L6v.

6. *Zabezpieczyć, zapewnić, zagwarantować; dotare BartBydg, JanStat; munire Vulg* (10) : Dotare, vyanovac, opravicz *BartBydg* 218b.

opravić kogo, co (1): Iako oczyecz nash nyegdy Ian Szaleski skopaney nye wszyal dwvdyestu kop ani wypozyczał v slachetnego Iana (zaleskyego) Iodvigowskyego ani mv ych myal xyągami zyemskyemi Tarczynskyemi opravicz yemv *ZapWar* 1532 nr 2541.

opravić komu co (4): zeby myala opravycz vyano swe synovy svemv *ZapWar* 1528 nr 2466, 1524 nr 2297, 1548 nr 2667; GDy kto Íobie weźmie w małżeńftwo Pánnę álbo dźiówkę á vmrze nie opráwiwfyz íey nie [*dotem non reformando eidem uxori JanStat* 570]: tedy [...] *SarnStat* 632.

opravić komu czym (2): Iakos íey kolwiek był oprawył wyanem darowissna y ktorem kolwiek obiczayem zapissal *ZapWar* 1548 nr 2667, 1532 nr 2541.

opravić komu na czym (2): tedy ono imienie ma mąż trzymáć/ ná ktorym był żenie opráwił/ A przyiáćiele żenine/ máią práwem dochodzić wiáná. *UstPraw* B2v; *SarnStat* 1270.

Zwrot: »opravić upadkiem« = *zabezpieczyć na wypadek upadku* (1): kthoryby myal był oprawycz vpathkiem Czascz mlyna swego naymyenyu zamocziech pothzakladem stem kop *ZapWar* [1547] nr 2641.

7. *Zastrzec [komu [= sobie] ze zdaniem dopełnieniowym; zawsze: aby]* (3) : A ták Prokurator Powodney Ítrony po pierwże to Íobie opráwi/ íesli by rzeczy Íwego Páná do końca przewieć niemogł/ áby on przes wtorego/ trzećiego/ czwartego/ y tyle ile by było potrzebá Prokuratorá/ [...] rzecz Íwoię dokończyć/ y ku Íkuthkowi przywieć mogł. *GroicPorz* v.

Szereg: »opravić i przestrzec« [*szyk* 1:1] (2): Wtore tenże Prokurator przeÍtrzeże y opráwi Íobie/ áby wedle Íwey potrzeby mogł mieć Ílufzne odwłoki ku okazániu dowodow Íwoich *GroicPorz* v, v v.

8. *Wynagrodzić krzywdy, uczynić zadość, wyrównać szkody, opłacić [w tym: co (11)]* (19) : Gdy Íie kto s kim poÍwárzy á vderzy nie Ízkodliwie/ ma opráwić á żyw zoftáć winny/ á íesli vmárl ma dáć gardło zań *BielKron* 44v, 44v.

opravić kogo (1): á rozwiázań być [*grzasznik*] nie może/ poki Íie nie obaczy w oney krnábrności Íwoiey/ á w onym vporze Íwoim/ á nie opráwi/ á nie przeiedna onego obráżonego bráćífká Íwoiego. *RejPos* 120.

opravić komu (10): *BierEz* S2v; *LibLeg* 7/68; náÍádzili Íie ná mię/ á Ínadz íesli nie vÍmyerzyfz ÍrogoÍci ich áczem íem nic niewinien Ínadz będę muÍiał Íowito opráwić. *RejPs* 100; *GroicPorz* k3v; *UstPraw* E4, I3v, I4; *RejPos* 302v; *RejZwierc* 27v, 56v.

opravić czym (1): opráwi to [*paranie się alchimią*] dzyefiáćią złotych czyrwonych/ potym Íwoię máiętność onym dymem wykurzy/ náoftátek tákim przychodzi/ álbo żebráć álbo mynicę bić ná proÍtym págámencie. *BielKron* 26.

Zwoty: »szkodę opravić« (8): *MetrKor* 34/134v; Owa gdy się zgodá stáłá/ A wÍzędny walká przeÍtáłá: Szkody Íobie opráwili/ Przyiáćielmi záś Íobie byli. *BierEz* S2v; *LibLeg* 7/68, 11/93v; Abowiem kto Ítádem Ízkodę czyni/ tedy íą winien opráwić z winą íedney grzywny. *UstPraw* E4v;

Gdy kto ná czyiey dziedzynie [...] złodzyeystwo vczyni á będzie o to právem zwyciężon/ tedy ten złodzyey winien łzkodę oprawić y zwiną pánu dziedzicznemu. *UstPraw* I4, D3, E2, E4.

»wargielt oprawić« (1): A gdyby ktho kogo obraził nie s przygody/ ále s chuci á ze złości/ ten nietylko Wargielt námieniony łtronie powinien oprawić/ ále też y lekarłtwá Bárwierzowi zapłacić. *GroicPorz* k3v.

Szeregi: »nagrodzić a (abo) oprawić« [szyk 2:1] (3): *RejPos* 302v; A nálaźlzy w łobie iáką przewarę/ áby káždemu nágrodził á oprawił/ á włpokoil łumnienie łwoie *RejZwierc* 56v, 27v.

»oprawić a przejednać« (1): *RejPos* 120 cf *oprawić kogo*.

»oprawić i zapłacić« (1): a gdy by ktho [*pan ziemi*] thego slyadu [*złodzieja*] nyebádye mocz odprawycz thedy thaky włyczka skodá ma odprawycz y zaplacycz *MetrKor* 34/134v.

9. *Przygotować do gotowania, obdrzeć ze skóry lub oskubać z pierza, wypatroszyć i oczyścić; deglubere, despoliare, excoriare Cn [co] (1)* : potym ono węgle ná proch włucz/ á łtará tłuftá kokolź oprawiwłzy iákó łye godzi/ włyp on proch w nię/ warz ia [!] całkiem w wodzie dżdżowey áż rozewre *SienLek* 101v.

10. *Załatwić, wykonać [co] (7)* : iź Xántus łlubował/ Iźby łam morze wypić miał. Xánt łie do ludzi obrocił/ Rzekąc/ prawdá žem to mowił: Ale pierwey niźli mam pić/ Ma to moy Sámpierz oprawić. Niechay záwrze rzeczne wchody By nielźlo nic w morze wody *BierEz* D4v; Niebóy łie panno milá niczego/ iuzemci to włlytko dobrze oprawił/ iij ci onijm [*Chrystusie*] włlytcy dobrze dzierzá ij téże mowiá. *OpecŻyw* 85v; ta się niemoc z žiemłkich lékarzow śmiała/ I nic tu lekarze nieoprawili *MurzHist* E2v; pomiernemi też ziołki [...] przypádlá chorobkę łobie łnádnie wleczyli. Oprawiłá to byliczka/ bukwiczka/ kopytniczek/ podroźniczek/ y inłze drobne ziołká. *RejZwierc* 60.

oprawić czym (2): *RejRozpr* H3; Choć łie ná co zložymy gdziełz łie to podzieie/ Rozchwycá to po trołze náłzyłz dobrodzieie. [...] A chociay więc y nakład gdzie ná co vczyniá/ Coby workiem oprawił v nas muśi łkrzyniá. *RejZwierc* 248v.

oprawić z czym (1): Bo łie łrzebá [!] wgębę łpárzyć Kto gi [*zająca*] chce dobrze vwárzyć Nie oprawiłz tám nie z chrzanem Mułiłz łie pobrátáć z kramem *RejRozpr* H2v.

11. [*Wykastrować [co]*: Kurczętá młode ku pokármu barzo zdrowe/ á gdy ie oprawiłz będą z nich kápluny/ ktore bárzo tyiá/ y mięsem łwym zdrowy bárzo y łytnieyłzy nád inłze mięfo pokarm dawáią *Cresc* 1571 583 (*Linde*).]

Synonimy: 1. *odnowić, opatrzyć, polepszyć*; 2. *opatrzyć, umocnić*; 3., 4. *opatrzyć*; 8. »dosyc uczynić«, *nagrodzić, odplacić, zapłacić*; 11. *okapłunić, umniszyć, utrzebić, uwałaszyć, wyczyścić*.

Formacje współrdzenne cf PRAWIĆ.

Cf OPRAWIENIE, OPRAWIONY